

Ders : 207**Konu : ASHÂB-I SUFFA VE İLMİN ÖNEMİ**

SUFFA OKULU VE ASHABI

Resûlullah (s.a.v.) Medine'ye hicret edince ilk olarak namaz kılınması ve eğitim yapılabilmesi için Mescid-i Nebevi'yi inşa etti. Mescid-i Nebevi'nin arsası, Amr Oğullarından Sehl ve Süheyl adında iki yetime aitti.

Resûlullah (s.a.v.) arsayı parayla almak istediği zaman, bu iki yetim burayı para karşılığı satmak istemediler ve:

لَا، وَاللَّهِ لَا نَطْلُبُ ثَمَنَهُ إِلَّا إِلَى اللَّهِ

“Vallahi olmaz! Biz onun kıymetini ancak Allah'tan isteriz” dediler.¹

Resûlullah (s.a.v.)'in ısrarı üzerine arsayı satmayı kabul ettiler. Arsanın bedeli olan on dinar Hz. Ebû Bekir tarafından hemen ödendi.²

Alınan bu arsa kısa zamanda düzeltildi. Arsanın üzerinde hurma ağaçları ve müşriklerin kabirleri vardı. Resûlullah (s.a.v.)'in emriyle hurma ağaçları kesildi, müşriklerin kabirleri başka yere nakledildi³ ve Mescid-i Nebevi buraya inşa edildi.

Mescid-i Nebevi, Kâbe'den sonra müslümanlar için ikinci derecede kutsal mescittir. İslam tarihinde de Kuba Mescidi'nden sonra yapılan ikinci mescittir. Hicretle birlikte yapımına başlanmış ve yedi ayda tamamlanmıştır.

Mescid-i Nebevi'de üç ayrı kısım bulunuyordu:

1. Kible kısmında namazların kılınması için ayrılan büyük bir bölüm,
2. Mektep, bazen de yatakhane vazifesini gören bir Suffa veya gölgelik,
3. Resûlullah (s.a.v.)'in hanımlarının ikamet ettikleri odalar.

Suffa denilen kısım, namaz kılınan yerden hemen sonra gelen ve üzeri hurma dalları ile örtülmüş bir gölgelikti.

Mescid-i Nebevi, sadece namazların eda edildiği bir yer değildi. Burası:

1. Müslümanların İslami esasları ve prensipleri öğrendikleri bir mektep,
2. Uzun zamandır cahiliye âdetleri ve savaşlarla birbirinden nefret eden, ayrılığa düşen her kabileden insanların dost olarak bir araya geldiği bir cemiyet,
3. Bütün siyasi işlerin idare edildiği bir karargâh,
4. İstişare toplantılarının yapıldığı bir meclis,
5. Evleri, malları, aileleri ve çocukları bulunmayan bazı fakir mültecilerin (muhacirlerin) büyük bir kısmının kalacakları bir yurt idi.”⁴

¹ Müslim, Mesâcid 1

² Ashab-ı Suffa, Doç. Dr. Mustafa Baktır, sh.19

³ Müslim, Mesâcid 1

Mekke'den hicret eden müslümanlar, Medinelilerin evlerinde kalıyordu. "Suffa" yapıldıktan sonra bekârlar buraya taşındı ve bundan sonra kendilerine "Ashâb-ı Suffa" veya "Ehl-i Suffa" denildi.

Mescid-i Nebevi'nin bitişiğindeki bu bölümde, İslam'ı yaşama, öğrenip, öğretme hürriyetine sahip olmadıkları için Arap Yarımadası'nın çeşitli bölgelerinden Medine'ye ulaşanlar ve bekâr olup kalacak yeri olmayanlar burada barınıyorlardı.

Suffa'da okuyan talebeler, geceleri de aynı yerde yatıyorlardı. Ayrıca Medine'ye gelen misafirlerin büyük bir kısmı da yine Suffa'da kalıyordu.

Suffa'da daha ziyade gerek düzgün Kur'an kıraatı, gerekse mânâ derinliklerini göstermek üzere Kur'an-ı Kerîm öğretildiği için buraya "Dâru'l-Kurra" adı verilmiştir. Ayrıca çeşitli ilim dallarında dersler verildiği için buraya "Dâru'l-İlim" de denmiştir.

İslam'ın ilk eğitim kurumu olan "Suffa Okulu", aynı zamanda İslam tarihinde örgün eğitimin ilk adımını ve parasız yatılı okul uygulamasının ilk örneğini oluşturmuştur.

Ehl-i Suffe, kendilerine ayrılan bölümü dinleme ve ders çalışma yeri olarak kullanırken, sınıf olarak da mescitten faydalanıyorlardı. Hocaları başta Resûlullah (s.a.v.) idi. Ayrıca, Abdullah b. Mes'ud, Übey b. Ka'b, Muaz b. Cebel ve Ebu'd-Derda gibi, Peygamberimiz (s.a.v.)'in görevlendirdiği seçkin sahabilerdi.⁵

Suffa, tam bir ilim ve hikmet merkeziydi. Ashab-ı Suffa burada, Kur'an-ı Kerîm ezberler, ilim öğrenirdi. Akaid, hukuk, siyaset ve toplum konularını görüşürdü. Hadisçiler, müctehidler, idareciler, öğretmenler burada yetişirdi. Peygamberimiz (s.a.v.)'in öncülüğünde devam eden bir İslam Üniversitesi durumunda idi. Bu ilim aşığı insanların sayısı, yatılı olmayanlarla birlikte zamanla 400 kişiye yükseldi. Onlar, ümmetin "İlim Topluluğu"nu oluşturdu.

Burada ilim öğrenenler arasında Talha b. Ubeydullah, Berâ b. Mâlik, Ebû Sâid el-Hudrî, Sâlim b. Ubeyd, Ebû Hureyre, Abdullah b. Ümmi Mektûm, Ukbe b. Âmir, Ukkaşe b. Mihsan, Ebû Zerr-i Gıffârî, Bilâl-i Habeşî ve Abdullah b. Ömer (r.anhum) gibi seçkin sahabiler de bulunuyordu.

Suffa ehli, kendilerini tamamen ilme vermiş kimselerdi. Belirli bir gelirleri yoktu. Sadece su taşımak, odun taşıyıp kesmek, ok ve yay yapıp satmak gibi sınırlı çalışmalarla hayatlarını sürdüren bu seçkin insanlar, bu durumlarına rağmen el açıp kimseden bir şey istemezlerdi. Hatta tanımayanlar onları zengin zannederlerdi. Ayrıca Resûlullah (s.a.v.), Suffa ehlinin geçimini temin eder, tavsiyesi üzerine de bazı sahabeler onlara yemek gönderirdi. Nitekim ayet-i kerimede bu insanlar şöyle övülmektedir:

لِّلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ
لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِحْفَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ*

"(Yapacağınız hayırlar,) kendilerini Allah yoluna adanmış, bu sebeple yeryüzünde kazanç için dolaşamayan fakirler için olsun. Bilmeyen kimseler, iffetlerinden dolayı onları zengin zanneder.

⁴ Peygamberimiz Hayat ve Daveti, Safiyurrahman Mübarek Furi, sh. 203-204

⁵ İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, C.1, sh.166-167

Sen onları simalarından tanırsın. Çünkü onlar yüzüzlük ederek istemezler. Yaptığınız her hayrı muhakkak Allah bilir.”⁶

El-Berâ (r.a.) şöyle buyurmaktadır: **“Malın kötüsünü seçip vermeyiniz!”** ayeti biz Ensar topluluğu hakkında nazil oldu. Biz hurma sahipleri idik. Herkes hurmasından çokluğu ve azlığı miktarınca getirirdi. Bir kişi, bir veya iki salkım hurma getirip mescide asardı. Suffelilerin yiyeceği yoktu. Onlardan biri (mescide) geldiği vakit salkımın altına gelir, değneğiyle vururdu. Hurmanın yaşından, kurusundan düşer ve bunları yerd. Hayırda gözü olmayanlardan bir takım kişiler de vardı ki, (bunlardan) herhangi biri hurmanın en adi olan veya kırılmış salkımını getirip asarlardı. Allah:

“Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye lâyıktır.”⁸

ayetini indirdi. Resûlullah (s.a.v.) de: “Sizden birinize, verdiği şeyin benzeri hediye edilmiş olsa ancak onu göz yumarak veya utanmadan ötürü alır.” buyurdu. El- Berâ` (r.a.) şöyle dedi: “Bu ayetin inişinden sonra her birimiz, yanında bulunanın en iyisinden getirir olmuştuk.”⁹

Asr-ı saadette ashâbın büyük bir kısmı ticaret ve ziraatla uğraşıyorlardı. Suffa’yı teşkil eden sahabeler ise bütün hayatlarını ilim ve irfana ayırmışlardı. Bunlar devamlı Resûlullah (s.a.v.)’in yanında bulunur, O’nun ilminden feyz alırlardı. Bunların, yardıma muhtaç aileleri, vakitlerini işgal edecek dünyevi meşgaleleri yoktu. İçlerinden biri evlendiğinde arkadaşlarından ayrılırdı. Suffalılar, topladıkları yakacak odunları satarak geçinirlerdi. Onların hiçbir zaman iki tane elbiseleri ve iki çeşit yemekleri olmamıştı. Resûlullah (s.a.v.) akşam yemeklerinde onları çağırır, ashabin onları evlerine götürüp doyurmaları için gruplara ayırırdı. Bu gruplardan birisini de kendisi götürürdü.

Babası Ehl-i Suffa’dan olan Abdurrahman b. Cerhed (r.a.) babasının şöyle dediğini rivayet ettiği şu hadis onların giyimleri hakkında bize bir fikir verebilir:

“Resûlullah (s.a.v.) yanıma oturdu. (Elbisemin kısalığından) uyluğum açıldı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) bana: “Bilmiyor musun uyluk avret mahallindedir.” buyurdu.¹⁰

Fedale b. İyad şöyle rivayet ediyor: “Resûlullah (s.a.v.) cemaatle namaz kılarken bazı kişiler, açlığın tesirinden namazda kıyamda yere düşüyorlardı. Bunlar Ashâb-ı Suffa’dan olan sahabilerdi. Onların bu halini gören çöl Arapları “bunlar delidir” dediler. Resûlullah (s.a.v.) namazı kılınca onların yanına vardı ve şöyle buyurdu: “Allah katında nelere sahip olduğunuzu bilmiş olsanız, zaruret ve ihtiyacınızın daha da artmasını isterdiniz.”

Fedale: “Ben o gün Resûlullah (s.a.v.) ile beraberdim!” dedi.¹¹

Suffalılar, bir yandan Resûlullah (s.a.v.)’in ta’lim ve terbiyesi altında yetişirken bir yandan da İslam’ı tebliğle meşgul oluyorlardı. Aralarında ehliyetli olanlar, ihtiyaç duyulan yerlere İslam’ı

⁶ Bakara, 2/273

⁷ Bakara,2/267

⁸ Bakara,2/267

⁹ Tirmizî, Tefsir 3

¹⁰ Ebû Dâvûd,Kitabü'l-Hamam 2

¹¹ Tirmizî,Zühhd, 26

anlatmak üzere gönderiliyordu. Çoluk çocukları, malları ve mülkleri olmadığı için en uzak yerlere bile seve seve gidiyorlardı. Çoğu gittikleri yerlerde ömürlerinin sonuna kadar kalmış, orada evlenip orada vefat etmiştir. Resûlullah (s.a.v.) tarafından bir yere temsilci olarak gönderilmek onlar için en büyük şeref idi.¹²

Müfessirlerin bildirdiğine göre Kureyş'in ileri gelenlerinden bazıları Resûlullah (s.a.v.)'e uğradıklarında onun yanında bazı fakir sahabilerin oturduklarını gördüler. Bunun üzerine.

"Yâ Muhammed! Sen kavminden vazgeçtin de bunlara mı razı oldun? Biz bunların arkasından mı gideceğiz? Bunları yanından kovsan, biz senin meclisine gelir, seninle konuşur, sana tabi oluruz." dediler. Resûlullah (s.a.v.) onları kovmaya razı olmadı. O zaman da:

"Hiç olmazsa biz geldiğimiz zaman bunları yanında kaldır, biz gittiğimiz vakit yine otur. Çünkü kavmimizin bizi bu kölelerle birlikte oturur vaziyette görmesine tahammül edemeyiz" dediler. Resûlullah (s.a.v.) bunu kabul etti. Bunun üzerine şu ayet nazil oldu:¹³

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ*

"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki bunları kovup da zalimlerden olasın!"¹⁴

Birçok meşhur sahabe onlar arasından çıkmıştı. Onlar, Resûlullah (s.a.v.)'in şu mübarek müjdelerine muhatab olduklarının şuurunda idiler:

إِذَا أَرَادَ اللّٰهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا فَقَمَّهُ فِي الدِّينِ وَأَهَمَّهُ رُشْدَهُ

"Allah, bir kula iyilik dilerse, ona dinin inceliklerini öğretir ve ona doğruyu ilham eder."¹⁵

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْفِقْهُ، وَأَفْضَلُ الدِّينِ الْوَرَاءُ

"İbadetin en faziletlisi dini anlamaktır. Dindardarlıkta da en faziletli gerçek takvadır."¹⁶

لِكُلِّ شَيْءٍ طَرِيقٌ وَطَرِيقُ الْجَنَّةِ الْعِلْمُ

"Herşeye ulaşmak için bir yol vardır. Cennetin yolu ise ilimdir."¹⁷

"İlim öğrenmek için yolculuğa çıkan kimse, evine dönünceye kadar Allah yolundadır."¹⁸

Safvan b. Assab (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Resûlullah (s.a.v.)'in yanına geldim. O mescitte kırmızı elbisesine yaslanmış vaziyetteydi. Ona:

- "Yâ Resûlallah! Ben ilim öğrenmeye geldim." deyince, Resûlullah (s.a.v.):

¹² a.g.e. Doç. Dr. Musrtafa Baktır, sh.43

¹³ Taberi Tefsiri, C.2, sh.563

¹⁴ En'am, 6/52

¹⁵ Terğîb ve Terhîb, Hâfız el-Münzirî, C.1, sh.123

¹⁶ Terğîb ve Terhîb, C.1, sh.123

¹⁷ Cami'üs-Sağir-Suyuti, C.2., Sh.13

¹⁸ Tirmîzi, İlim 2

- "Merhaba ilim öğrenmek isteyen kişi. İlim öğreneni melekler kanatlarıyla kuşatırlar. Sonra onun öğreneceği şeye olan sevgilerinden dolayı, dünya göğüne ulaşınca kadar birbirlerinin üzerine binerler" buyurdu.¹⁹

Alınacak Dersler:

1. Mescidler, müslümanların İslami esasları ve prensipleri öğrendikleri bir mekteptir.
2. Resûlullah (s.a.v.), ilme ve ilim öğretmeye, vasıflı dâvâ adamı yetiştirmeye büyük önem vermiş ve bize en güzel örneği sergilemiştir.
3. Suffa misali eğitim merkezlerimizi çoğaltmalı ve gerekli desteği vermeliyiz.
4. Bulduğumuz yerde bir ilim halkası oluşturmalı ve haftada bir de olsa mutlaka o ilim halkasına katılmamız.
5. Teşkilatımızın eğitim kurumlarına maddi ve manevi desteği vermeli, projelerin hayata geçirilmesine önayak olmalıyız.

Tavsiyeler

1. Resûlullah (s.a.v.)'in "Herşeye ulaşmak için bir yol vardır. Cennetin yolu ise ilimdir." hadisini ezberleyelim.
2. Bu dersi, bir grup gençle de paylaşalım.

¹⁹ Müsned, Ahmed b. Hanbel, C.1, sh.407, 141Terğîb ve Terhîb, C.1, sh.128